

Verlag van de Lunchbijeenkomst en werkatelier Informational Governance

Informatie technologie gebruiken om duurzaamheid te realiseren!

22 april 2015, 12.00 – 17.00, Ministerie van Economische Zaken

Verlag door Jorieke Potters – Wageningen UR

Inleiding

Het gebruik van informatie technologie zoals internet, sociale media en slimme app applicaties heeft grote invloed op het werken aan duurzaamheidsvraagstukken. Aan de ene kant ontstaan er allerlei nieuwe mogelijkheden voor sturing en dienstverlening en aan de andere kant resulteert het in een fundamentele verandering van de machtsposities van overheden, onderzoeksinstituten en bedrijven. Het onderzoeksprogramma Informational Governance van Wageningen UR, onderzoekt deze interessante dynamiek en vertaalt de inzichten in innovatieve vormen van sturing. Op 22 april organiseerde Wageningen UR op uitnodiging van het ministerie van Economische Zaken een lunchbijeenkomst waarin de onderzoekers de eerste resultaten presenterden en gingen in gesprek over het praktische nut van deze resultaten voor het realiseren van de verschillende duurzaamheidsuitdagingen in het groene domein. De bijeenkomst vond plaats bij het Ministerie van Economische Zaken. Dagvoorzitter was is Prof. dr. Paul Opdam en het programma bestond uit twee delen:

Lunchbijeenkomst waarin onderzoekers de resultaten van hun onderzoek presenteren en het gesprek aan gaan over de rol van Informational governance voor duurzaamheid. Werkatelier Informational Governance waarin onderzoekers en stakeholders rond een aantal concrete casussen gezamenlijk verkennen hoe de inzichten uit het onderzoeksprogramma kunnen bijdragen aan het oplossen van praktijkvraagstukken in het streven naar duurzaamheid.

Deze bijeenkomst was bedoeld voor iedereen die zich vanuit de overheid, het bedrijfsleven of een maatschappelijke organisatie inzet voor duurzame ontwikkeling en wil ontdekken hoe Informational Governance of het sturen met informatie kan bijdragen aan deze uitdaging.

Enige achtergrond over Informational Governance

Informatiestromen groeien exponentieel, informatie technologie maakt verspreiding razendsnel en informatienetwerken winnen aan invloed. Informatie is de drijvende kracht achter sociale veranderingsprocessen. Internet en sociale media geven iedereen toegang tot informatie en het recht op een mening. Informatie is onbegrensd en de rollen van zender en ontvanger verwisselen steeds. Dit heeft duurzame ontwikkeling fundamenteel verandert. Aan de ene kant ontstaan er allerlei nieuwe mogelijkheden voor sturing en dienstverlening en aan de andere kant resulteert het in een fundamentele verandering van machtsposities. Overheid, bedrijfsleven, onderzoeksinstituten en maatschappelijke organisaties zoeken naar nieuwe rollen in een wereld waarin van informatie een nieuwe sturende werking uitgaat.

Informatie kan op verschillende manieren bijdragen aan de transitie naar duurzaam gebruik van de hulpbronnen op onze planeet. Enerzijds door handelen te beïnvloeden, bijvoorbeeld mensen motiveren duurzaam voedsel te kopen. Of door de meerwaarde in beeld te brengen van samenwerking in landschappelijk beheer voor water of ecosysteemdiensten. Anderzijds door instituties te veranderen, bijvoorbeeld door machtsverhoudingen tussen overheid en burgers te beïnvloeden.

Het onderzoeksprogramma Informational Governance van Wageningen UR, onderzoekt deze interessante dynamiek en vertaalt de inzichten in innovatieve vormen van sturing. We onderzoeken hoe en wanneer informatie effectief sturing biedt, en hoe informatie maatschappelijke relaties verandert. En wat er gebeurt met controversiële informatie en sociale media hypes. Wanneer informatie leidt tot conflict en wanneer tot samenwerking en hoe informatie gezamenlijk beheer van gemeenschappelijke goederen kan ondersteunen.

We denken dat we met deze kennis de transitie naar een gezondere en meer duurzame samenleving effectiever kunnen ondersteunen. In een lunchbijeenkomst presenteerden de onderzoekers de eerste resultaten en gingen aan de hand van een viertal praktijkvragen met de aanwezigen in gesprek over het praktische nut van deze resultaten voor het realiseren van de verschillende duurzaamheidsuitdagingen in het groene domein.

Dit verslag geeft een indruk van de praktijkvragen en de antwoorden en zoekrichtingen die vanuit onderzoek werden aangereikt. Het belicht de vertaalslag van fundamenteel strategisch onderzoek naar toepassingsgerichte oplossingen voor praktijkvraagstukken. Het doel is te illustreren hoe Informational Governance of het sturen met informatie kan bijdragen aan duurzame ontwikkeling.

Tijdens het lunchprogramma werden de resultaten van het onderzoeksprogramma gepresenteerd. Prof. Dr. Katrien Termeer illustreerde onder de titel *Informational Governance: een kansrijke sturingsfilosofie of het einde van sturingsambities?* het werkterrein van het onderzoeksprogramma Informational Governance for Sustainability aan de hand van een aantal voorbeelden van onderzoeksprojecten. Tim Stevens vertelde over zijn PhD onderzoek *Social media als nieuw speelveld voor controversiële agro-food kwesties* naar het ontstaan en verloop van (sociale) media hypes zoals de geboortekrik en de plofkip. Dr. Claire Vos vertelde hoe verschillende manieren van framing van *informatie over ecosysteemdiensten de planvorming in gebiedsprocessen kan beïnvloeden*. Alle presentaties zijn binnenkort te vinden op www.wageningenur.nl/en/About-Wageningen-UR/Strategic-plan/Informational-Governance.htm

Verslag van het werkatelier Informational Governance

Het middagprogramma werd geleid door Herman Schoorlemmer en stond in het teken van de praktische toepassing van de inzichten vanuit Informational Governance. Vanuit vier duurzaamheidsuitdagingen brachten deelnemers een vraag in om te onderzoeken hoe informational governance daar een bijdrage aan kan leveren. De volgende Praktijkvragen zijn behandeld:

- Duurzaam ondernemen: Hoe kan de overheid Informational Governance inzetten om een grotere transparantie van bedrijven over hun impact op milieu- en biodiversiteit te realiseren?
- Duurzame consumptie: Hoe kun je als rijksoverheid het gedrag van consumenten beïnvloeden zodat er minder dierlijke eiwitten worden geconsumeerd?
- Duurzame leefomgeving: Hoe kun je sturen met informatie om te zorgen dat er meer bijenlandschappen ontstaan?
- Duurzame veehouderij: Op welke wijze kan informational governance een bijdrage leveren aan de dialoog tussen boeren, burgers en bestuurders over de balans in het buitengebied?

Rond iedere vraag vormde zich een groep bestaande uit een aantal geselecteerde onderzoekers en andere deelnemers met affiniteit met het vraagstuk. Via een intervisieachtige werkwijze ging de groep aan de slag om vanuit Informational Governance licht te werpen op de praktijkvraag en zo de vraagsteller verder te helpen. Hieronder voor ieder van de praktijkvragen een korte beschrijving van de situatie, de vraag en vervolgens de verschillende invalshoeken, zienswijzen, inbreng en aanbevelingen vanuit de groep. De beschrijving eindigt met een weergave van de plenaire reflectie van de vraaginbrenger.

Duurzaam ondernemen

Korte casusbeschrijving

Het ministerie van Economische zaken streeft naar een grotere transparantie van bedrijven over hun milieu en biodiversiteitsimpact. Duurzaamheidsverslaglegging gebeurt nu op vrijwillige basis en op voor ieder bedrijf eigen wijze, maar er zit wel ontwikkeling in. De vraag is welke rol de overheid kan vervullen in het opschalen (mainstreamen) en upgraden (hogere kwaliteit en bruikbaarheid) van dergelijke initiatieven?

Uiteindelijk wil de overheid dat bedrijven hun verantwoordelijkheid nemen voor hun milieu en biodiversiteitsimpacts van de hele keten. Na de eerste stap waarin transparantie en inzichtelijkheid centraal staat, is het doel dat bedrijven hun negatieve impacts verkleinen of zelfs positieve impacts realiseren. Economische zaken stuurt door bedrijven uit te dagen en te faciliteren middels het organiseren van een platform onder de naam BEE (www.platformbee.nl) waarin bedrijfsleven en overheid samen optrekken. Daarnaast investeert de overheid in de ontwikkeling van kennis en tools om impacts inzichtelijk te maken en stelt de overheid kennis en ondersteuning beschikbaar aan bedrijven die aan de slag willen met analyse en verslaglegging. Het ministerie wil graag onderzoeken hoe Informational Governance kan bijdragen aan deze uitdaging. De volgende vraag staat centraal:

Hoe kan de overheid Informational Governance inzetten om een grotere transparantie van bedrijven over hun milieu en biodiversiteits impacts te realiseren?

Samenvatting van het gesprek in de groepssessie

Er worden drie manieren van regulering onderscheiden die vaak tegelijkertijd werken:

- 1) informatiele regulering;
- 2) vrijwillige zelfregulering;
- 3) overheidsregulering.

- Informatieele regulering (1) ofwel het ontsluiten van informatie over bedrijven biedt aanknopingspunten voor de overheid. Interventies in deze categorie zijn gericht op het mobiliseren van sociale steun en bewustwording, bijvoorbeeld middels online informatie, sociale media, websites, labels of certificering. Een minder sympathieke en dwingende aanpak voor informatieele regulering is *naming & shaming* en hacken & lekken (bewust info lekken).
- Succesvolle vrijwillige zelfregulatie kent een aantal voorwaarden en karakteristieken waar de overheid aan bij kan dragen:
 - Noodzaak: Bedrijven die willen samenwerken zien een noodzaak tot verandering in gedrag en zien van elkaar dat ze samen verantwoordelijkheid dragen voor toekomstige effecten
 - Betrouwbaarheid: De betrouwbaarheid en frequentie van informatie over hetgeen men zich zorgen maakt (effecten op biodiversiteit bv) moet behoorlijk hoog zijn.
 - Zichtbaarheid van prestaties: Bedrijven weten wie wel en niet meedoen en gedrag en prestatie worden gemonitord.
 - Communicatie: Er is communicatie tussen (minstens een deel) van de groep. Face to face contact is belangrijk, maar via sociale media is ook effectief.
- De overheid kan via de volgende interventies bijdragen aan een grotere transparantie van bedrijven:
 - Meet effecten (bijvoorbeeld met impactscan natuurlijk kapitaal www.crem.nl);
 - Stimuleer groepen ondernemers zich te organiseren, naar regio, sector of bijv. bedrijvenpark. (hier horen verschillende overheidslagen bij) .
 - Overheid kan zich aansluiten bij bestaande initiatieven.
- Bij het kiezen van een strategie is het belangrijk je af te vragen in hoeverre het realistisch is te verwachten dat bedrijven hier zelf het voortouw in gaan nemen. Immers, voor de meeste bedrijven is hun inzet voor natuur/landschap/biodiversiteit niet vermarktbaar. Een nieuwe routine werkt alleen als bedrijven zelf het belang zien (gevoel van urgentie). De overheid kan daaraan bijdragen via dwang of stimulering.

Reflectie van de vraaginbrenger

Joop van Bodegraven van het Ministerie van Economische Zaken: 'Ik ben blij met de reflecties van de onderzoekers. Ik neem uit de sessie mee dat het niet zozeer gaat om informatie maar om de motivatie van de bedrijven en dat *self governance* een belangrijk middel is om te gebruiken in deze uitdaging. Dit is een route die we onbewust al benutten binnen EZ, maar de sessie heeft bijgedragen aan de onderbouwing en inzicht in de onderliggende theorie. Dat helpt om de aanpak bewuster door te denken, me af te vragen wat onze uitgangspunten zijn, wat onze prioriteiten zijn en bij welke sectoren we goede ingangen hebben. Wat ik hiermee ga doen is de verantwoordelijkheid van bedrijven sterker benoemen en vervolgens instrumenten inzetten die daar behulpzaam bij zijn zoals uitwisseling tussen bedrijven, sectoren of een afgebakend gebied als een bedrijven terrein uitnodigen een ambitie neer te zetten'.

Duurzaam consumeren

Korte casusbeschrijving

De duurzaamheidsopgave die in deze casus centraal staat is het realiseren van meer duurzame consumptiepatronen, minder voedselverspilling en minder dierlijke eiwitten. Het Ministerie van Infrastructuur en Milieu zoekt hoe zij als rijksoverheid het meest effectief aan deze opgave kan bijdragen. De gangbare benadering was voorheen informatievoorziening, dat wil zeggen vertellen waarom iets slecht is en hoe het beter kan. Echter veel gedrag is onbewust. Het is een zoektocht hoe je als rijksoverheid gedrag in de winkel, de horeca en in de keuken kunt beïnvloeden. Het ministerie zet nu ook in op verschillende projecten samen met partners in kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties. De strategie is consumenten bewust te maken van de mogelijkheden tot handelen en te verleiden tot een duurzame keuze. De centrale vraagstelling in deze casus is:

Hoe kun je als rijksoverheid het gedrag van consumenten beïnvloeden zodat er (in de horeca) minder dierlijke eiwitten worden geconsumeerd?

Samenvatting van het gesprek in de groepsessie

- De sociale praktijken benadering voor consumenten gedrag laat zien dat gedrag niet gevolg is van gedachten, maar van een veelheid aan factoren zoals bewustzijn, lichamelijke omgeving. Gedragsverandering en veranderingen in routines is niet zozeer het gevolg van andere manier van denken. Het is ook andersom wanneer mensen andere manieren van omgaan met voeding ervaren, veranderen geleidelijk ook hun gedachten over voeding.
- Voeding gaat niet over 1 praktijk, maar over een aaneenschakeling van praktijken. De keten van aankoop, tot bereiding en gebruik van de maaltijd. De sociale praktijk gaat om vragen als wanneer iemand het doet, hoe iemand dat doet, met wie, welke beleving hij daarbij heeft? Probeer niet te focussen op de consumptie alleen, het gaat erom de keten van sociale praktijken rond voeding te veranderen. Mensen bloot te stellen aan andere ervaringen in een andere setting, de omgeving rond voeding te veranderen en daarmee het omgaan en denken over eten te beïnvloeden. Iemand blootstellen aan andere ervaringen is ook een vorm van sturen via de informatie die iemand tot stand brengt.
- Het creëren van ontwrichtende ervaringen kan belangrijk zijn om vaste patronen te doorbreken. Bv eten op een skippybal van een driehoekig bord, daardoor ontstaan nieuwe mentale patronen. Het is belangrijk dat je waarde creëert, je vraagt mensen iets wat zij waarderen te minderen, dan is het belangrijk dat je iets van waarde creëert rond de nieuwe gewoonte.
- Informatie ≠ data. Informatie is overal en nergens, informatie halen mensen uit hun omgeving en de context waarin zij zich bewegen. Informatie komt actief tot stand in een continue proces van feedback en input uit de context.
- Maak gebruik en zoek verbinding met de sociale psychologie
- Videogames en *interaction design* geeft ook veel inzichten hoe je gebruikers kunt beïnvloeden.
- In de product ontwikkeling gaat het om de communicatie tussen de verschillende betrokken partijen: technologie, product, samenwerking, externe communicatie. Er kan veel gewonnen worden door interactie gedurende het gehele traject. Deze nadruk op het betrekken van diverse partijen kun je ook toepassen om het ontwikkelen van de Dutch Cuisine of bv richtlijnen voor de horeca. Verbinding tussen partijen steeds opnieuw bekijken. Observeren wat er gebeurt en wat je daarvan kan leren en hoe het nog beter kan. Vraag je af op welk moment de overheid een rol kan spelen in het ontwikkelingsproces.

- Vanuit consumenten gedragsonderzoek komen drie aspecten naar voren waar je naar kunt kijken:
 - Informatie bestaande uit drie lagen:
 - 1) gegevens/data,
 - 2) Kennis en inzichten,
 - 3) boodschap, handelingsperspectief
 - Gedrag: Er zijn verschillende bronnen van gedrag: motivatie, kans, intrinsieke motivatie, (kennen/willen/kunnen).
 - Sturing: Veranderen van de normen rond voeding middels framing en gedragsbeïnvloeding.
- Ook belangrijk om te begrijpen waarom sturen met informatie soms niet werkt. Je moet mensen eerst zien te bereiken met je boodschap en deze moet dan ook nog juist worden geïnterpreteerd. Er kan van alles misgaan.
- Verlaag de transactiekosten van informatie: Maak informatie makkelijk toegankelijk, breng het dicht bij de belevingswereld van de mensen, herkenbaar, laagdrempelig
- Geef niet teveel informatie. de informatie moet er wel zijn, maar overspoel mensen niet. Mensen kopen een boor omdat ze een gat in de muur willen. Maar er zijn ook juist mensen die alles over voeding willen weten, dat is ook een groeiende maatschappelijke trend.
- Meatless Monday op maandag wordt vlees niet standaard aangeboden in kantines, wie het wil moet er om vragen. De ervaring leert dat mensen het dan helemaal niet missen. Kanttekening is dat acties als Meatless Monday ook juist het idee kan versterken dat vleeseten de norm is.
- Vraag je af welke doelgroepen je kunt onderscheiden en welke groep gevoelig is voor welke argumenten bv de beleving van eten, duurzaamheid, gezondheid, gemak? Bv voor jongeren speel je in op je lekker voelen en succesvol zijn.
- Wees ook voorzichtig om gezond en duurzaam eten niet als de uitzondering neer te zetten.
- Er is geen silver-bullet, verschillende acties naast elkaar, iedere doelgroep een eigen boodschap.

Reflectie van de vraaginbrenger

Imke Haenen van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu: 'ik vind het interessant dat drie verschillende onderzoekers vanuit heel verschillende benaderingen in mijn vraagstelling hebben meegedacht. De ene onderzoeker deelde wat meer abstracte inzichten, die zijn heel nuttig om op ander manier van naar informatie kijken. Hij liet zien dat informatie in de ervaring zit en in de context. Dit nodigt uit om meer te sturen in de beleving van voeding. De onderzoekservaring rond productontwikkeling benadrukt het belang om alle stakeholders gedurende het gehele proces te betrekken. In dit vraagstuk ontwikkelen we weliswaar geen product, maar meer richtlijn, ook daarin werken we met meerdere stakeholders. De derde onderzoeker benadrukt het belang om drie lagen van informatie te onderscheiden: data, kennis, boodschap. Met alleen data kunnen mensen niets, als je een boodschap over wil brengen houdt het kort en zorg dat mensen zo min mogelijk moeite hoeven doen om de informatie te vergaren. Waar ik vannacht wakker van lig is de kanttekeningen die deze inzichten zetten bij het streven naar transparantie. Is dat wel de richting die we uit moeten? Het kan ook *overload* aan informatie geven. Door de diverse inzichten en perspectieven benadrukken twee dingen: gedragsverandering is heel ingewikkeld, er is geen *silver bullet*. En het belang om steeds op verschillende manieren te blijven kijken wat er gebeurt en te blijven leren van wat je doet'.

Duurzame leefomgeving

Korte casus beschrijving

De duurzaamheidsopgave die in deze casus staat is het zodanig inrichten van gebieden dat de gewenste ecosysteemdiensten bestuiving, honing en beleving door het landschap worden geleverd. De provincie Zuid Holland werkt samen met Heineken en Alterra Wageningen UR in het programma 'Groene Cirkels' www.groenecirkels.nl. Een van de doelen is het verbeteren van de leefomgeving door het aanleggen van bijenlandschappen en het opbouwen van een netwerk dat zich hiervoor inzet. Bijen landschappen dragen bij aan betere condities voor bijen (wilde bestuivende insecten), en aan een mooier landschap voor mensen. Het streven is dat steeds meer burgers en andere stakeholders zich aansluiten en bijenlandschappen gaan aanleggen. Er is een voortraject geweest waarin enige tientallen actoren (o.a. Heineken, Archeon, gemeenten, wegbeheerders) een gezamenlijk ontwerp hebben gemaakt dat wordt uitgevoerd. Eind april is er een start van een vergroot netwerk.

Hoe kun je sturen met informatie om te zorgen dat er meer bijenlandschappen ontstaan? Welke informatie is nodig?

Samenvatting van het gesprek in de groepsessie

- Informatie kan worden ingezet om partijen te binden, in beweging te brengen, met elkaar in contact te brengen en tot samenwerking te bewegen.
- Informatie kan betreffen technisch inhoudelijke informatie, zoals ecologische voorwaarden voor landschapsdiensten, informatie over mogelijke steun van de overheid, over wat er al loopt in het sociale netwerk rond dit onderwerp, over kosten en tijdsbeslag, over meervoudige voordelen van een groene infrastructuur voor bijen.
- Informatie moet zo worden gebracht dat deze kan worden toegeëigend (eigenaarschap, alsof je het zelf hebt bedacht, bijvoorbeeld door de mogelijkheid er zelf iets aan te kunnen toevoegen). Daarvoor is nodig dat informatie in een sociaal leerproces in de eigen context wordt gebracht.
- Informatie verbindt individuele met gemeenschappelijke belangen.

In de brainstorm zijn 5 vormen van informatie geïdentificeerd, die zijn onderscheiden naar twee functies t.a.v. netwerkontwikkeling.

- 1) Informatie die bestaande netwerken versterkt door versterken en uitbreiden relaties en bevorderen sociaal leerproces:
 - 1.1) Door met informatie het aantal doelen uit te breiden, bijv. in een groepsproces, bijvoorbeeld mentale gezondheid of cultuurhistorische waarden.
 - 1.2) Door informatie te vertalen in beelden, en op grond daarvan een keuzeproces organiseren (individuele prioriteiten verbinden met gemeenschappelijke waarden)
 - 1.3) Door te laten zien dat het werkt. Bijvoorbeeld door middel van een interactieve kaart ruimtelijke uitbreiding van het bijenlandschap en sociaal netwerk laten zien, of laten zien wat individuele bijdrage aan het gemeenschappelijke doel omvat. Eventueel een competitief element invoeren door een puntenscore.
 - 1.4) Door informatie te geven die uitnodigt tot samenwerking, bijvoorbeeld ontwerpregels voor bijenlandschap waarmee actoren hun ambitie kunnen bepalen en ontdekken dat die ambitie alleen haalbaar is als burens met elkaar ruimtelijk samenwerken
- 2) Informatie die netwerk uitbreidt door uit te nodigen toe te treden (olievlekwerking)
 - 2.1) Instap-pakketten voor specifieke typen actoren ontwikkelen, die uitgaan van bij de groep aanwezige motivaties om mee te doen. Bijvoorbeeld voor bewoners of bedrijven
 - 2.2) Icoonprojecten met verschillende groepen tot stand brengen en in de etalage zetten, die uitnodigend en inspirerend voor specifieke actoren kunnen werken.
 - 2.3) Zie 1.3, kan ook werken als aantrekker.

Concluderend is er zonder netwerk en zonder sociaal leerproces geen sturing met informatie. Het is belangrijk informatie af te stemmen op het doel van het netwerk en op waarden en belangen van doelgroepen. Benut ook ruimtelijke samenhang in het ecologische netwerk om samenhang in het sociale netwerk tot stand te brengen.

Reflectie van de vraaginbrenger

Koen Oome van de Provincie Zuid Holland: 'De sessie laat me zien dat we misschien teveel een uniforme aanpak hanteren in het programma, het maakt me bewust van verschillende doelgroepen met verschillende frames en overwegingen. Het is belangrijk de informatie voor iedere doelgroep te vormen. Iets anders dat ik meeneem is het idee van laagdrempelige instap-pakketten bv geveltuintjes en voor een andere doelgroep juist uitgebreide achtergrond informatie. Het idee van icoonprojecten een website waar de voortgang wordt bijgehouden spreekt me aan. ook is het belangrijk te monitoren of de gekozen aanpak ookm resultaten oplevert. Tenslotte dat het belangrijk is informatie zodanig aan te bieden dat het eigenaarschap blijft waar het idee ontstaan is'.

Duurzame veehouderij

Korte casusbeschrijving

In de gemeente Nederweert legt de veehouderij een onevenwichtig groot beslag op het buitengebied met de bijbehorende gevolgen voor gezondheid en andere vormen van overlast. Het maatschappelijk draagvlak van de veehouderij en het vertrouwen tussen ondernemers, burgers en overheden is zwak. De gemeente Nederweert probeert de balans terug te brengen tussen de verschillende functies van het buitengebied (veehouderij, wonen, recreatie etc.) terug te brengen en het vertrouwen tussen ondernemers, burgers en overheid te herstellen. Dit als basis voor een buitengebied met een goede leefbaarheid en een gezonde veehouderij sector. De gemeente Nederweert heeft een integrale aanpak buitengebied opgesteld. Hieronder vallen een aantal thema's en proeftuinen. In de proeftuinen wordt geëxperimenteerd met samenwerking op basis van vertrouwen. Al werkende wijs wordt een nieuwe manier van werken ontwikkeld.

Dit vergt nieuwe manieren van werken en nieuwe rollen voor alle betrokken partijen. De overheid speelt niet langer voor politieagent maar wordt gesprekspartner, de ondernemer moet ook zijn eigen verantwoordelijkheid nemen in de relatie met de burger. De burger raakt meer betrokken bij de andere functies van het buitengebied. Ook adviseurs moeten hun werkwijze aanpassen aan de nieuwe realiteit bv door ondernemers te adviseren vroegtijdig het gesprek aan te gaan met burgers en de gemeente, waar zij vroeger adviseerde om nieuwe plannen maar niet aan de gemeente voor te leggen. Om deze integrale aanpak tot een succes te maken, is het belangrijk dat alle partijen de nieuwe rollen oppakken en hun verantwoordelijkheid nemen vanuit intrinsieke motivatie. Dan kan een open dialoog en wederzijds begrip ontstaan tussen boer en burger en overheid.

Op welke wijze kan Informational Governance een bijdrage leveren aan de dialoog tussen boeren, burgers en bestuurders?

Samenvatting van het gesprek in de groepssessie

Een dialoog is op de volgende momenten nuttig en noodzakelijk:

- als er zorgen zijn over de effecten van bestaande bedrijven in het gebied
- als er een conflict is tussen burgers en bedrijven (burgers die klagen over bedrijven die zich niet aan de regels houden, bedrijven die klagen over burgers die alles tegenhouden etc.)
- als burgers geen vertrouwen hebben in het veehouderij beleid van de gemeente, provincie, Rijk. (institutioneel wantrouwen)
- als een ondernemer een plan heeft voor uitbreiding, nieuw vestiging of ingrijpende verandering

- wanneer zich nieuwe kansen voordoen

Informational Governance ideeën (die soms ook al worden toegepast):

- Experiment met fijn stof app. (RIVM)
- Zichtbare monitoring. App. of andere uiting waarmee burgers kunnen zien wat er binnen een bedrijf gebeurt, staat de luchtwasser bijvoorbeeld aan?
- Anti-veehouderij partijen zijn veel zichtbaarder op sociale media dan veehouders met innovatieve praktijken. Deze laatste groep, die ook veel bij de dialoog betrokken is, gaat bewust voorzichtig om met sociale media omdat anderen die informatie kunnen 'kapen'. Sociale media kunnen polariseren en verbinden. Voor en nadelen van sociale media kunnen bewuster worden afgewogen. Belangrijk om zelf dingen online te zetten en daarin bewust te kiezen. Sluit daarbij aan op belevingswerelden doelgroepen. Bijvoorbeeld geen voorlichting over een klinische stal maar wel een webcam op spelende biggetjes.
- Veehouders zijn überhaupt slecht zichtbaar en bereikbaar. Waar zijn hun emailadressen/gsm nummers te vinden zodat kleine incidenten snel kunnen worden aangekaart en opgelost?
- Natuurlijk gaat het altijd om een combi van online en offline, er is altijd een mens achter een tweet. Online en offline kunnen elkaar wel goed versterken.
- Een lerende wiki rondom veehouderijregels. Niet alleen met uitleg maar ook ervaringen en cases toevoegen. Geen juridische status.
- Een mooc over dialoog.
- ICT benutten om de innovatie te zoeken. Bijvoorbeeld de Youth Food Movement. Via internet is contact ontstaan tussen YFM en het NAJK
- Een dialoog creëert verwachtingen. Deze moeten wel reëel zijn. Wat heeft een boer met een mega-stal de omgeving bijvoorbeeld te bieden? Wanneer kun je een kwestie oplossen met een dialoog en wanneer moet de politiek gewoon de knoop doorhakken? Dialoog moet dus niet een communicatie sausje worden. Als een ontwikkeling niet kan moet dat ook duidelijk zijn. In een dialoog kunnen wel weer makkelijk de overlast kwesties worden opgelost.
- Iemand die net iets verder van het bedrijf af staat, maar ook niet belast is met het verleden (dochter, zoon, vrouw) en in meerdere werelden actief is, is vaak beter in staat om dialoog aan te gaan en authentiek verhaal te creëren dan veehouder zelf
- Aandacht voor sociale aspecten in het algemeen en dialoog in het bijzonder in de opleiding van agrariërs. Dient een nadrukkelijk onderdeel te zijn van ondernemers opleidingen c.q. scholing
- Dialoog werkt niet wanneer het een afvink activiteit wordt: 'niet vinken maar vonken' is dan ook het motto in Nederweert.

Reflectie van de vraaginbrenger

Hans Corsten van de Gemeente Nederweert: "Het waren goede reflecties op waar we de afgelopen jaren mee bezig zijn geweest. Het is een kwetsbaar proces waarbij informatie cruciaal is, ook via sociale media, maar vooral de mens daarachter. Sociale media kan positief werken, mensen meekrijgen in een proces, maar kan ook polariteit creëren. In Nederweert communiceren we wel, maar nog niet via sociale media. Ik neem het idee mee naar huis om dialoog ook in onderwijs een plek te geven, een platform te creëren voor vragen uit de regio en een juridische wiki op te zetten. We hebben niet dé oplossing niet gehoord, dat kan ook niet, daarvoor is casus te complex. Oplossingen vind je door gezamenlijk te doen, wij zijn op zoek naar samen te leren, we nodigen onderzoekers uit om verder samen op te trekken".

Afsluitende bijdragen

Reflectie van Paul Opdam

- Wat mij opvalt is dat we het steeds over sociale netwerken hebben. Informatie gaat kennelijk pas wat doen als er in netwerken wat mee wordt gedaan. Het ontstaan van die netwerken kun je bevorderen, bijvoorbeeld door bedrijven bij elkaar te brengen. In die netwerken brengt informatie allerlei processen op gang, zoals samenhangigheid en competitie, het omzetten van informatie in kennis.
- Om te begrijpen welke rol informatie speelt, is het belangrijk te bekijken in welk stadium van ontwikkeling een netwerk zich bevindt. Als er al een netwerk is, heb je andere informatie nodig dan als je het nog moet opbouwen. Hoe versterkt informatie de opbouw? En hoe het in stand houden? Verschilt die informatie? Zijn er andere mechanismen in het spel?
- Moet je als onderzoeker in het netwerk zitten? Dat kan variëren, je kunt verschillende rollen spelen: als facilitator, als adviseur, als informant of coach.

Reflectie van Katrien Termeer

- Het gaat nooit alleen over Informational Governance, wel om breder governance, wel vaak in een netwerkachtige setting.
- Deze sessies herinneren me aan de uitspraak van Kurt Lewin 'Niets is zo praktisch als een goede theorie', ook theoretische inzichten leveren inspiratie op. We werken met heel abstracte ideeën tot heel concrete voorbeelden.
- Ik neem het idee mee om nieuwe verbindingen te leggen met andere universiteiten in Nederland.
- De sessies zijn ook een signalering dat we heel veel niet weten, bv het risico van sociale media, onder welke condities is het positief en wanneer niet?
- Op zoek naar nieuwe partnerschap, het kan interessant zijn ons te verbinden aan een aantal casussen.

Afsluitende discussie

Het huidige onderzoeksprogramma loopt eind 2015 af. In de afsluitende discussie werd verkent welke behoefte en ideeën er leven voor een vervolg en hoe dat er uit zou kunnen zien.

Een gedachtelijk is dat informatie in een netwerk betekenis krijgt. Informational Governance kan invloed hebben, maar wel in de context van een netwerk. De uitdaging is dan theoretisch concepten uit te bouwen in combinatie met relevante netwerken, en te bekijken hoe dat tot nieuwe inzichten en praktijken kan leiden. Per casus een partnerships sluiten, maar ook casussen bij elkaar brengen en van elkaar laten leren.

Naast het idee van netwerken, theoretische concepten en leren van andere casussen, komt vanuit drie van de vier cases de uitnodiging aan onderzoekers om mee te komen doen. De vraaginbrengers hebben niet zozeer behoefte aan nieuwe netwerken of slimme inzichten, in iedere situatie gaat het erom gebruik te maken van de inzichten die er zijn en al lerende een weg te vinden. Vandaar de uitnodiging aan onderzoekers om inzichten in te brengen in de praktijk en mee te komen leren. Het idee werd geopperd dat cases waar nog weinig gebruik wordt gemaakt van informatie en gedragsbeïnvloeding meer baat kunnen hebben bij het Informational Governance perspectief.

De vier inbrengers van de praktijkvragen waardeerden de inbreng vanuit de verschillende groepen. Het gaf hen stof tot nadenken en input om verder te experimenteren. De inzichten vanuit Informational Governance dragen bij aan duurzaamheidsuitdagingen door verschillende brillen aan te reiken om naar het vraagstuk en de rol van informatie te kijken. Daarnaast helpt het bij een analyse van de situatie en van de rol die informatie daarin speelt. Tenslotte kan het praktische en suggesties bieden hoe informatie en informatietechnologie ingezet kan worden.

Bijlagen: Deelnemers

Naam	Organisatie
Anne-Charlotte Hoes	Wageningen UR
Koen Oome	Provincie Zuid Holland.
Siet Sijtsema	Wageningen UR
Ellen Hoefnagel	Wageningen UR
Joop van Bodegraven	Ministerie van Economische Zaken
Odette van de Riet	Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Paul Opdam	Wageningen UR
Jorieke Potters	Wageningen UR
Herman Schoorlemmer	Wageningen UR
Katrine Soma	Wageningen UR
Katrien Termeer	Wageningen UR
Rosalie van Dam	Wageningen UR
Claire Vos	Wageningen UR
Elze Hemke	Ministerie van Economische Zaken
Imke Haenen	Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Jan de Rijk	Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Tim Stevens	Wageningen UR
Hans Corsten	Gemeente Nederweert
Hans Caubo	Gebiedsbureau Midden Limburg
Michel Kropman	Wageningen UR
Ge Lan	Wageningen UR
Joeri Naus	Wageningen UR
Marten Hamelink	Ministerie van Economische Zaken
Edwin Meeuwse	Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Gudule Martens	Krachtgroen
Joep Houterman-Timmers	Joep Houterman Projects
Alice Paffen	Ministerie van Economische Zaken
Louis van Vliet	Ministerie van Economische Zaken
Roland Thönissen	Ministerie van Economische Zaken
Bart Hellings	Ministerie van Economische Zaken
Iris Oortmerssen	Ministerie van Economische Zaken
Sander Band	Ministerie van Economische Zaken
Kathrin Ludwig	PBL Netherlands Environmental Assessment Agency
Peter van Tilburg	Ministerie van Economische Zaken